

De wereld na Bin Laden

Verandert er veel in dit nieuwe tijdperk?

dinsdag 3 mei 2011

Rik Coolsaet

De architect van 11 september heeft tien jaar geleden onze kijk op de wereld grondig veranderd en veel in beweging gezet. Dat hij nu fysiek is uitgeschakeld zal volgens RIK COOLSAET lang niet dezelfde impact hebben.

11 september, voorpagina van deze krant: 'Wereld nooit meer veilig'. 1 mei, de architect achter de aanslagen is niet meer. Hoort 1 mei daarmee in dezelfde categorie historische gebeurtenissen als *nine eleven*, die zelfs een verwijzing naar een jaartal overbodig maakt?

Historische gebeurtenissen zijn gebeurtenissen die onze manier van denken, onze blik op onze omgeving en op de wereld veranderen. Elf september deed dat. Niet dat het terrorisme op zich zo nieuw was. De overreactie al evenmin. Maar de terreuraanslagen van die dag veroorzaakten een kanteling in het denken. Elf september deelde de wereld op in moslims en niet-moslims. Alle bestaande tegenstellingen en conflicten werden vanaf dan enkel nog in culturele en religieuze termen gezien. Voorbeelden liggen voor het grijpen.

In het Midden-Oosten muteerde onze blik op het decennia-oude conflict tussen Israël en Palestina van een oorlog tussen twee volken die streeden om hetzelfde gebied, tot een religieus conflict tussen moslims en joden, gesteund door het christelijke Westen. In onze landen werd het 'allochtonenvraagstuk' plots een 'moslimvraagstuk'. Het politieke en publieke debat spitste zich voortaan toe op de al dan niet vermeende onverenigbaarheid van de moslimcultuur met de joods-christelijke cultuur. Wat ooit als een sociale kwestie werd aangezien, werd een culturele kwestie, sterker nog: een kwestie van identiteit. De 'Arabische' wereld werd door diezelfde aanslagen verengd tot de 'moslimwereld' - alsof religie de enige politieke dynamiek was die nog van tel was. In landen met een grote moslimbevolking waren meerderheden er rotsvast van overtuigd dat wij, het Westen, hen nu de oorlog hadden verklaard - terwijl het Westen zich belaagd voelde door een oprukkende islam. Het karikaturale spiegelbeeld van botsende beschavingen was ongetwijfeld de belangrijkste erfenis van elf september.

Aftakeling

Zal de dood van de man achter elf september iets veranderen? Wat met enige zekerheid kan gezegd worden, is dat het alvast weinig effect zal hebben op de ontrafeling van het jihadi-terrorisme die al

enige tijd bezig was. Geboren rond 1990 kende deze vorm van revolutionair terrorisme zijn hoogtepunt tussen 1997 en 2004. Nadien zette de aftakeling in. De ruggengraat van het terreurnetwerk werd gebroken door zijn vlucht uit Afghanistan en de daaropvolgende nooit aflatende campagne van politie- en veiligheidsdiensten tegen de bestaande terreurcellen.

Het netwerk van nauwe persoonlijke contacten en ervaringen dat jihadi's wereldwijd met elkaar verbond, begon te verschrompelen. Informele groepjes en zelfs eenlingen die zeiden op te treden in naam van Al-Qaeda, maar niet meer dan zichzelf vertegenwoordigden, namen steeds meer de plaats in van het ooit gedisciplineerde netwerk. Het terrorisme van bovenuit werd vanaf 2004 steeds meer een terrorisme van onderuit. Gesofisticeerde aanslagen maakten plaats voor aanslagen met weinig middelen, weinig planning, weinig succes. Vele aanslagen werden bovendien verijdeld, een indicatie van de afnemende capaciteiten van de aanslagplegers en de toenemende slagkracht van overheden in hun strijd tegen terreur.

Robin Hood

Maar misschien wel de belangrijkste reden van de achteruitgang van het jihadi-terrorisme was de weerzin tegen de talloze onschuldige slachtoffers die het leven lieten - vooral in landen met een grote moslimbevolking. Dat tastte het 'Robin Hood'-karakter van Bin Laden onherroepelijk aan. Zijn populariteit en zijn aanhang verschrompelden. Vanaf 2004 begonnen internationale peilingen aan te geven hoe de legitimiteit en populariteit van Bin Laden en het jihadi-terrorisme systematisch afkalfden. Die afnemende geloofwaardigheid zal precies maken dat de martelaarsrol van Bin Laden geen lang leven beschoren zal zijn. Om diezelfde reden zal er ook geen geloofwaardige alternatieve leider opstaan die het vaandel van het jihadi-terrorisme kan overnemen zoals Bin Laden dat ooit kon doen. Als terroristen precies die mensen doden in wier naam zij pretenderen te ageren, dan verliezen zij hun geloofwaardigheid en verspelen zij alle krediet.

Dat het jihadi-terrorisme ooit aan verval toe was, hoeft niet te verwonderen. Elke grote terrorismegolf in het verleden overkwam hetzelfde, van het anarchistische terrorisme op het einde van de negentiende eeuw tot en met het radicaal-linkse terrorisme van de jaren 70 en het begin van de jaren 80 van de vorige eeuw. Op een gegeven moment botst het terrorisme op zijn eigen nutteloosheid. De beoogde resultaten blijven uit. Aanslagen verzwakken de tegenstander niet, maar maken hem juist sterker. Meer terroristen komen om het leven dan er nieuwe bijkomen. De dood van onschuldige slachtoffers veroorzaakt disputen en afscheuringen in terreurkringen. De fragmentering van een terreurgolf is telkens een indicatie van zijn onherroepelijk verval. Is de wereld nu veiliger of niet? De dood van Osama bin Laden betekent niet het einde van het terrorisme, ook niet van de jihadi-variant. Terrorismen kan nooit helemaal uitgeschakeld worden. De komende tijd zullen er nog plannen worden verijdeld, groepjes opgerold en, helaas, wellicht aanslagen met succes gepleegd. Meer dan tien jaar na het Goede-Vrijdagakkoord in Noord-Ierland plannen individuele radicalen er nog steeds aanslagen. Ook in Baskenland en in Corsica is dat het geval. Maar die leiden niet langer tot hysterische overreacties, omdat Ieren en Engelsen, Fransen, Spanjaarden, Corsikanen en Basken intussen beseffen dat ze het werk zijn van geïsoleerde figuren zonder draagvlak.

Doodsstrijd

In de afgelopen maanden heeft zich bovendien een belangrijke nieuwe ontwikkeling aangediend in de Arabische wereld die de doodsstrijd van het jihadi-terrorisme nog versnelt. Sinds het begin van de jaren '90 hebben Osama bin Laden en zijn medestanders getracht om inwoners van staten met een

moslimbevolking te mobiliseren tegen hun regimes. Dat hen dit nooit is gelukt, betekende op zich al dat het Al-Qaeda-project mislukt was. In december van vorig jaar is daarenboven een alternatieve beweging op gang gekomen die wel perspectief bood op een mogelijk einde van de dagelijkse vernedering, ongelijkheid en maatschappelijke uitsluiting die de autoritaire Arabische samenlevingen de afgelopen dertig jaar kenmerkten. Jonge Arabieren deden wat de jihadi's nooit hebben kunnen verwezenlijken. De Arabische Lente heeft in enkele maanden tijd meer veranderd in het Midden-Oosten dan twintig jaar terreuraanslagen - en heeft daarmee de groeiende irrelevantie van het jihadi-terrorisme in de verf gezet. De Arabische Lente is een historische gebeurtenis. Het terrorisme niet.

Ook dat is een les die de geschiedenis van het terrorisme ons leert: waar hoop en perspectief op verbetering worden geboden, droogt de voedingsbodem voor het terrorisme onherroepelijk op.

RIK COOLSAET **Wie?** Hoogleraar internationale politiek aan de UGent. **Wat?** Ook al zullen vormen van terrorisme altijd opduiken, elke golf heeft een beperkte houdbaarheid. **Waarom?** Het succes is beperkt, de geloofwaardigheid neemt af, het gewenste resultaat blijft uit.